

Handleiding bij het verhalend ontwerp

OMG, Van Eyck was here

Deze handleiding helpt je op weg.

Verhalend Ontwerpen

Doelgroep: 10 – 14 jarigen

Didactiek: actief, coöperatief onderwijs voor klasgroepen in de vorm van een verhaal.

Wat is een verhalend ontwerp?

Dit lespakket is opgebouwd aan de hand van de techniek 'verhalend ontwerpen'. Deze benadering van leren is meer dan dertig jaar geleden ontstaan in Schotland. Men noemt het daar 'Storyline Approach'. Onderwijs verloopt hierbij als een verhaal: alle leeractiviteiten worden in een verhaallijn gepland. Deze verhaallijn biedt de leerlingen een kader waarbinnen activiteiten als zinvol worden ervaren: er is sprake van een uitdaging, een hulpvraag...en deze kan alleen maar als groep aangepakt worden.

De truc bij dit verhalend ontwerp is dat leerlingen onderdeel gaan uitmaken van een netwerk dat onze bekende Vlaamse meesters wereldwijd wil promoten. Ze krijgen een uitdaging aangeboden in de vorm van het ontwikkelen van een activiteit rond Van Eyck die zij kunnen aanbieden aan Vlamingen en toeristen. Bij het aangaan van het engagement leren ze kijken door de ogen van bestaande personages. De bijbehorende opdrachten geven niet alleen meer info maar zijn een actieve verwerking en leggen het verband met de wereld van nu. Het eindproduct tenslotte dient om de essentie van het verhalend ontwerp op een aantrekkelijke manier naar voor te brengen: wat hebben wij nu geleerd uit deze ervaring? Wat willen we aan de wereld meegeven?

Verhalend ontwerpen is eigenlijk oefenen voor de echte wereld in een fictieve omgeving, een soort doorleefd "doen alsof". Bijgevolg levert het onderwijs op dat voor leerlingen spannend en aantrekkelijk is en leidt tot een grote betrokkenheid. Alles wat ze kunnen, doen de leerlingen zelf. De rol van de leerkracht is zorgen voor een aanbod dat leerlingen actief maakt en hulp en structuur bieden waar dat nodig is. De verhaallijn is hierbij als een soepel touw, dat de leerkracht in handen houdt. Dit touw kan gevierd worden als leerlingen helemaal opgaan in het verhaal en voorstellen doen die misschien verder gaan dan de activiteiten die jij als leerkracht in gedachten had. Het touw kan ook strakker aangehaald worden als de leerlingen op een zijspoor dreigen te belanden.

Concreet bestaat een ontwerp altijd uit volgende ingrediënten:

- **Het plot:** waar het allemaal om draait.
- **De verhaallijn:** de grote lijn in de belevenissen. Ze vormen een kader voor alle activiteiten in de klas.
- **De episodes:** verschillende onderdelen van de verhaallijn, als hoofdstukken in een boek. Deze gaan vloeiend in elkaar over tot de verhaallijn is afgewikkeld. Binnen elke episode worden leerlingen actief. De leerkracht zorgt voor de overgang naar een andere episode door sleutelvragen te stellen.
- **De sleutelvragen:** de “goede vragen” van de leerkracht. Ze zetten aan tot denken, tot het vinden van oplossingen en tot actie binnen het kader van de verhaallijn.
- **De leeractiviteiten:** actieve werkvormen in groepsverband als antwoord op de sleutelvragen. Deze vind je in ‘OMG, Van Eyck was here !’ in de vorm van een digitaal leerretabel.
- **Een incident** (optioneel): een onverwachte gebeurtenis of wending in het verhaal die de leerlingen uitdaagt om aan de slag te blijven. In ‘OMG, Van Eyck was here !’ komt dit niet aan bod.
- **De expert:** deze wordt ingeschakeld als de verhaallijn al loopt, om de laatste vragen aan te stellen. Op dit moment weten leerlingen al heel wat over de plot en stellen zij vragen als “experts onder elkaar”. Dit geeft een andere dynamiek
- **Een wandfries:** alles wat leerlingen tijdens een verhalend ontwerp maken, wordt in de klas opgesteld of aan de wand opgehangen. Dit biedt een overzicht van de voortgang van de verhaallijn en helpt daarmee de draad weer oppakken na een onderbreking. Het maakt bovendien de kracht van groepswork zichtbaar en zorgt voor mooie en waardevolle voorwerpen in de klas.

Goede sleutelvragen

Het stellen van goede sleutelvragen is cruciaal om een verhalend ontwerp te laten slagen. Tegelijk is het misschien ook wel het moeilijkste onderdeel ervan. In het onderwijs worden heel wat vragen gesteld om leerlingen naar een ‘goed’ antwoord te leiden (leergesprekken). Hierbij weet de leerkracht het antwoord op de vraag al op voorhand. Sleutelvragen doen dat niet: zij bieden leerlingen de ruimte om zelf met antwoorden te komen. Sleutelvragen zijn open, “echte” vragen, dienen niet ter controle en stemmen tot nadenken.

Een goede sleutelvraag heeft de volgende kenmerken:

- Er is meer dan één antwoord mogelijk.

- Ze vraagt naar iets wat er werkelijk toe doet.
- Ze zet aan tot analyseren en nadenken.
- Ze stimuleert de verbeelding.
- Ze geeft de gelegenheid om ervaringen op te doen, actieve leerprocessen te beleven.
- Ze biedt kansen om voorkennis op te rakelen.
- Ze wordt gesteld binnen een veilige context.
- Ze geeft leerlingen verantwoordelijkheid.
- Ze leidt tot nieuwe vragen, ook van de leerlingen.
- Ze daagt uit om zelf actie te ondernemen.

Met het stellen van de juiste sleutelvragen staat of valt een verhalend ontwerp. De juiste formulering is heel belangrijk! Sleutelvragen vormen de verbinding, de sleutel, om vanuit de verhaallijn op een natuurlijke manier de deur te openen naar de gepaste leeractiviteit. Andere vragen roepen andere ideeën op in de hoofden van je leerlingen. Wees je bewust van het belang van goede sleutelvragen. Leer ze woordelijk van buiten voor je de klas binnen gaat. Verkeerd gestelde vragen zullen voor de leerlingen onnatuurlijk aandoen...; en plots is de magie verdwenen.

Uiteraard kan niet alles in vraagvorm gevat worden. Goede sleutelvragen stellen, combineer je aan het begin van een episode meestal met (een klein beetje) informatie geven. De informatie wordt soms overgebracht naar de leerlingen door een voorwerp dat in de klas opduikt, een brief, een onverwachte gebeurtenis... maar soms ook gewoon door de leerkracht die als verteller iets van het verhaal prijsgeeft. Een tipje van de sluier, als het ware.

Het verhalend ontwerp in het pakket 'OMG, Van Eyck was here!'

Met jongeren een niet meer bestaande werkelijkheid verkennen is niet evident. Toch vinden we het belangrijk een verleden wat al vergaan is, maar een die beschouwd wordt als aansluitend bij het heden en daarmee bij onze realiteit mee te geven aan onze jongeren. De aanwezigheid het Van Eyck-leerretabel zorgt voor een veilige sfeer waarin het mogelijk is om onderwerpen zoals godsdiensten, sociale status en meer te bespreken. De leefwereld van Van Eyck maakt de jongeren ook bewust van hun directe leefomgeving. Door geschiedenisonderwijs kunnen leerlingen uiteindelijk historische verschijnselen en overeenkomsten, die betrekking hebben op het heden, verklaren en beargumenteren welk effect zij hebben op het heden.

De verhaallijn van "OMG, Van Eyck was here!" bestaat uit vier episodes:

- Episode 1: Een oproep
- Episode 2: Duiken in een Van Eyck-bad
- Episode 3: Ambassadeurs aan de slag
- Episode 4: Ons aanbod vindt zijn weg

De verhaallijn, bijhorende sleutelvragen en de hieraan gekoppelde leeractiviteiten worden samengevat in één tabel per episode. De tabel kan je lezen van links naar rechts: elk stukje verhaallijn-sleutelvraag-leeractiviteit dat bij elkaar hoort, staat op dezelfde hoogte geschreven. Daarnaast staat telkens het materiaal dat je in een klas nodig hebt voor die opdracht. Enkele materialen vind je uitgewerkt in het Van Eyck-leerretabel.

Verhalend Ontwerp: 'Oh My God! Van Eyck was here'

Episode 1: Een oproep

<i>De verhaallijn</i>	<i>Sleutelvragen</i>	<i>Activiteiten</i>	<i>Materialen</i>
In 2020 viert Gent schilder Jan Van Eyck. Cultuur Gent, de cultuurdienst van de stad zoekt ambassadeurs voor dit themajaar. Wil je Jan Van Eyck en zijn werk mee helpen begrijpelijk maken voor je leeftijdsgenoten van over de hele wereld? Dan hebben we jou nodig om op jouw creatieve, hedendaagse en eigenwijze manier de anderen warm te maken voor deze fantastische Vlaamse meester en zijn oeuvre! Registreer je op https://padlet.com/PBSOG/vaneyck	<i>Wie krijgt hier de titel van 'Vlaamse meester'? Waarom? Wat is een oeuvre? Wat wil deze oproep bereiken? Wat is een ambassadeur? Waarvoor heeft de stad Gent jou nodig? Wie heeft deze oproep verspreid? Hoe kunnen we hierover nog meer te weten komen?</i>	<i>Kringgesprek: de nieuwsgierigheid van de leerlingen prikkelen, hun enthousiast maken om het ambassadeursschap op te nemen.</i> <i>Met behulp van de oproep meer gegevens opzoeken over het Van Eyck-jaar: website onderzoek.</i> <i>Kringmoment : de uitkomst van het website-onderzoek delen, de groep registreert zich. eerste ideeën over de invulling van het</i>	<i>'Stadsmagazine Gent' met oproep 'Word ambassadeur'</i> <i>Computers, telefoon</i> <i>Website</i> https://padlet.com/PBSOG/vaneyck

		ambassadeurschap spuien.	

Episode 2: Duiken in een Van Eyck-bad

<i>De verhaallijn</i>	<i>Sleutelvragen</i>	<i>Activiteiten</i>	<i>Materialen</i>
<i>Ambassadeurschap vraagt om heel wat achtergrondkennis, -kunde in verband met het onderwerp!</i> <i>Om de parate kennis aan te vullen kunnen een aantal panelen van 'het Van Eyck leerretabel' doorlopen worden. Achter elk paneel van dit retabel schuilt een persoon, een verhaal, een activiteit in verband met de leefwereld van Van Eyck.</i>	<i>Wat weet je over Jan Van Eyck? Benoem enkele werken van hem. Wat weet je over de periode waarin hij leefde? Vertel iets over de mensen die hij kende.</i> <i>Met welk paneel ga je aan de slag? Wie kan je daarbij helpen? Hoe kan je je know-how delen?</i>	<i>Kringgesprek: peilen naar en delen van parate kennis, -kunde, mindmappen</i> <i>Voorstellen van 'het Van Eyck leerretabel', het gebruik ervan toelichten.</i> <i>Ervaringen op doen en zich een beeld vormen van Jan Van Eyck, zijn werk en zijn omgeving.</i> <i>Ervaringen delen.</i>	<i>Flap</i> <i>Van Eyck-leerretabel: http://vaneyck.storylinegent.be</i>

Episode 3: Ambassadeurs aan de slag

<i>De verhaallijn</i>	<i>Sleutelvragen</i>	<i>Activiteiten</i>	<i>Materialen</i>
<i>Gaandeweg heb je je waarschijnlijk goed gevoeld bij enkele activiteiten en minder goed bij andere. Of misschien heb je alleen maar activiteiten gedaan die jou lagen en voor de rest goed naar je medeleerlingen geluisterd Geen nood! Ambassadeurschap doet beroep op jouw talent. Anderen voor je hebben dit ook al ervaren..</i>	<i>Wat was echt jouw ding? Welke activiteit was je op het lijf geschreven. Over welke talenten beschik je? Hoe wil je je ambassadeurschap (verder) uitwerken? Welke activiteiten wil je ontplooien?</i>	<i>Kijken naar wat anderen al gedaan hebben in het kader van het Van Eyck-jaar. Kringgesprek rond het vormgeven van een eigen activiteit in het kader van het Van Eyck-themajaar. Eigen activiteit (verder) uitwerken en voorstellen aan de klasgroep/open staan voor suggesties, de activiteit eventueel aanpassen.</i>	<i>Het Van Eyck-leerretabel Materialen aangepast aan de verschillende activiteiten.</i>

4: Ons aanbod vindt zijn weg

<i>De verhaallijn</i>	<i>Sleutelvragen</i>	<i>Activiteiten</i>	<i>Materialen</i>
<i>Het aanbod van de groep is klaar! Ze posten hun activiteitenaanbod op https://padlet.com/PBSOG/vaneyck</i> <i>Het activiteitenaanbod kan nu door iedereen geraadpleegd worden.</i> <i>De ambassadeurs ontvangen het label van erkend Van Eyck ambassadeur.</i>	<i>Welk aanbod hebben anderen?</i> <i>Op welke manier wil jij de stad (her)ontdekken tijdens het Van Eyckjaar?</i>	<i>Regelmatig het activiteitenaanbod raadplegen.</i> <i>Eigen ontdekkingstocht van de stad Gent tijdens het Van Eyckjaar plannen.</i>	<i>Van Eyck-ambassadeurslabel</i>